

**TEKNOLOJİ, BEDEN VE MEKAN İLİKİSİ BAĞLAMINDA
2001, SPACE ODSEY**

ÇAĞRI ÖZKAN ALSAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Aralık 2005

**CONTEXT OF RELATIONSHIP BETWEEN
TECNOLOGY, BODY AND SPACE
2001, SPACE ODSSEY**

CAGRI OZKAN ALSAN

MASTER OF SCIENCE THESIS

Department of Architecture

December 2005

**TEKNOLOJİ, BEDEN VE MEKAN İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA
2001, A SPACE ODSSEY**

Çağrı Özkan Alsan

Osmangazi Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Lisansüstü Yönetmeliği Uyarınca
Mimarlık Anabilim Dalı
Yapı Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır

Doç. Sadun Özel

Aralık 2005

TEŞEKKÜR

Gerek derslerimde ve gerekse tez çalışmalarında, bana danışmanlık ederek, beni yönlendiren ve her türlü olanağı sağlayan danışmanım Doç. Sadun zel'e, ders aşaması ve araştırma aşamasında yardımını esirgemeyen Yrd.Doç. Ayşen elen ztrk, Yrd. Doç. Halil Dinçer, Kenan Güvenç, Recep stn, Yrd. Doç.Murat Uluğ, Prof. Levend Kılıç ve Prof. Ziya Utkutuğ'a teŐekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	IV
SUMMARY	V
TEŞEKKÜR	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
GİRİŞ VE AMAÇ	1
1. TEKNOLOJİ , BEDEN VE MEKAN İLİŞKİSİ	3
1.1. Evrim ve İlk Alet(First Tool).....	3
1.2. Teknoloji ve Mekansal Dönüşüm.....	5
1.3. Sinema ve Anlam Yaratma.....	8
2. A SPACE ODSSEY 2001, STANLEY KUBRICK (1968)	10
2.1 Evrim Ve İlk Alet.....	11
2.1.1 Teknoloji öncesi doğal yaşam ve insan.....	11
2.1.2 İlk alet, teknik ve yıkımın keşfi.....	17
2.2. Teknoloji Ve Mekansal Dönüşüm.....	19
2.2.1 Doğadan kopuş ve doğa üzerinde bir güç olarak insan.....	19
2.2.2 Uzayda hayat.....	29
2.2.3 Yapay zeka ve insan.....	34
2.2.4 Yapay zeka ile savaş.....	38
2.2.5 Jüpiter ve sonsuzluğun ötesi.....	41
3.SONUÇ	47
4.KAYNAKLAR DİZİNİ	51

5.ÖZGEÇMİŞ.....55

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
2.1 2001,Space Odssey (Giriş görüntüsü).....	10
2.2 (2.bölüme ait tüm şekiller Space Odssey filmine aittir).....	11
2.3 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	11
2.4 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	13
2.5 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	14
2.6 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	14
2.7 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	15
2.8 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	15
2.9 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	15
2.10 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	15
2.11 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	17
2.12 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	17
2.13 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	18
2.14 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	20
2.15 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	21
2.16 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	23
2.17 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	23
2.18 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	24
2.19 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	24
2.20 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	25
2.21 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	26
2.22 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	27
2.23 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	30
2.24 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	30
2.25 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	30
2.26 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	30
2.27 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	32

2.28 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	33
2.29 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	33

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
2.30 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	35
2.31 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	35
2.32 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	36
2.33 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	36
2.34 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	36
2.35 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	37
2.36 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	37
2.37 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	38
2.38 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	39
2.39 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	39
2.40 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	39
2.41 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	40
2.42 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	40
2.43 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	41
2.44 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	41
2.45 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	42
2.46 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	42
2.47 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	42
2.48 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	42
2.49 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	43
2.50 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	43
2.51 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	43
2.52 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	44
2.53 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	44
2.54 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	44
2.55 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	45
2.56 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler)	45

2.57 A Space Odssey 1968..(filmden sahneler) 46

3.1 Astronot Kıyafetleri (Apollo 13 (1970)).....49

GİRİŞ VE AMAÇ

Tez çalışması 2001, Space Odssey filmini teknoloji, beden ve mekan ilişkisi anlamında ele alarak, fragmanların kavramsal karşılıklarını bulmayı amaçlamaktadır. Çalışma insan-doğa birlikteliğinin biyolojik ve mutualist bir yaşayıştan; teknik ve teknolojik birikim sonrası; ‘üretmiş doğa ve insan’ tanımında dolayimli bir birlikteliğe evrilmesini, mekansal ve bedensel anlamda yarattığı içeriksel dönüşümleri ile bir problem olarak belirlemekte ve bu bağlamda 2001, Space Odssey filmini hem kurgusal hem de görsel olarak incelemeyi ve yorumlamayı amaçlamaktadır.

1968 yılında çekilen 2001, Space Odssey; Stanley Kubrick tarafından yönetilmiştir ve yapıldığı yıla ait özel efekt ödülüne sahiptir. Mistik anlamlar yüklenen görsel efektler ve evrenin harmonisini tasvir eden ses efektleri evrimin ya da evrenin karmaşık rastlantısallığının her zaman bir düzen önerisi getirdiğini, anlatmaktadır.

İnsansı maymunun doğal yaşamından insana doğru evrilen süreci; insan olma durumuna ait ana kırılma noktaları ve sıçramalarla, bedeninde kayıtlı en doğal durumdan koparak yeni bir doğada var olma çabasına kadar bir gelişme sürecindeki kurguyla görselleştiren Space Odssey, ilerleyen bölümlerinde makine, insan ve teknolojinin insan varoluşu üzerindeki bedensel ve mekansal etkilerini canlandırırken insanlığın geleceğine dair bir senaryoyu da bu bağlam üzerinde kurgulamaktadır. İlk aletin keşfinden insanlığın uzay çağındaki yaşayışına kadar uzanan bir süreci konu alan film, insanlığın yaptığı bu sıçramayı da teknolojinin dönüştürdüğü mekansal ve bedensel bağlamlar üzerinde irdelemektedir.

Tez çalışması filmin; gelişmekte olan teknoloji ile insanlığın giderek kendine ve ürettiğine dolayimli hale gelmesini, artık insanın kendine ve bedenine yabancılaştığını ve her zaman bir ironi doğuracak ‘yeni doğa’sını anlattığı fragmanlar üzerinde yoğunlaşarak, günümüz gündelik hayatında ve gelecekte sosyal anlamda kısırlanmış ya da bilerek köreltilmiş insani duyularımıza dair belirlemelerde bulunmaktadır.

İnsan bedeni ile dünyaya dokunduğu yerde en basitinden en karmaşığına her bağlamda mekansal bir birlikteliğı örgütlemek ve sürdürmektedir. Teknik ve teknolojik girdiler kendi mekanını strükture eden insana her aşama, süreç ve zaman aralığında yeni bir dolaylılığı -kasıtlı ya da değil- önermektedir. Film bu anlamda ki bir sorgulamanın da cevaplarını evrimin zamansal ve evrensel üstünlüğünü kollayarak sorgulamaktadır. Space Odyssey'in bu yanlı ve kendini haklı çıkaran kurgusu tez çalışmasını da destekleyen ve örnekleyen kronolojik bir tabloyu canlandırmaktadır. Bu günümüz teknolojisini tanımlayan gücün ve bu gücün gölgesinde var olabilen bir kültürün evrimidir.

Çalışma bu anlamda tanımladığı ve film üzerinde görsel karşılıklarını arayıp örneklendirdiğı yapıyla; insanın gündelik hayatında teknolojinin; ilkin hayatta kalabilmek ve soyunu devam ettirmek adına bir mecburiyet mi yoksa artık üretilmiş olan: 'yeni dünya'da var olabilmenin aciziyeti mi olduğu sorusuna yanlılar önerebilecektir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır; ilk bölümde teknoloji, beden ve mekan ilişkisine evrimsel ve sosyolojik bir bakış açısı geliştirilmiştir. Teknik ve teknolojinin ortaya çıkışı; bu anlamda değişmekte olan insan ve doğa birlikteliğı üzerinde yorumlanılmış ve filmin incelenilmesinde ve fragmanların yorumlanılmasında kullanılacak kavramsal çerçeveler tanımlanılmıştır. Ayrı bir alt başlıkta sinemanın çalışmanın konuyla ilgisi anlatılmıştır.

İkinci bölümde film, tanımlanan konu başlıkları altında, zamansal adreslemeler yapılarak incelenilmiş ve bazı bölümlerden görüntü alıntıları yapılarak çalışma kapsamında yorumlanmıştır. Filmden alınarak kullanılan ve yorumlanan görüntüler, çalışmanın yaklaşımını destekleyen ve örnekleyen nitelikteki anlardan alınmıştır ve bu görüntülerin filmin kurgusunu yansıtmaları amaçlanmıştır.

Üçüncü bölüm sonuç bölümüdür; bu bölümde yapılan inceleme sonucu elde edilen veriler ve bakış açıları ile tezin belirlediğı ana probleme dair sonuçlar çıkarılmıştır.

1. TEKNOLOJİ, BEDEN VE MEKAN İLİŞKİSİ

1.1. Evrim ve İlk Alet(First Tool)

‘ Teknik içgüdüseldir ’ yargısında insan varlığına ilişkin ve bu varlığın ‘şimdi’sine dair kökensele anlamda tanımlamalar yapılabilir. Burada ilk insan – doğa birlikteliğinde ‘teknik’i ‘tetik’leyen şeyin ne olabileceği sorusu önem kazanıyor: evrim.

Canlı birey doğası gereği bir bilinç anlamında, türünün devamlılığında karar sahibi değildir; hayatta kalır, ürer ve soyunu devam ettirir. Evrim ve doğal seçilim doğada canlıların varolma şansını belirler ve denetler. Akıl ve devamında bir bilinç öncesi; canlılar ancak bedensel yeterlilikleri ya da yetersizlikleri üzerinden doğadaki varlıklarını sürdürebilirler. Bu anlamda insan artık biyolojik varlığının ötesinde bir beden tanımında; akıl ve tahayyül yeteneği ile hem doğa içerisinde, hem de dönüştürücü bir güç anlamında onun dışında ve üzerinde bir varlıktır.

Bahsedilen durum süreklilik ilkesi içinde açıklanmaktadır; bir ürünün, üretilmiş bir durumun daha öncekilere dair süreçleri barındırması doğal bir durumdur. Canlıya ait deneysellik genetik bir yeterlilikle kesişmediği sürece, bir sonraki karşılaşma veya mekansal deneyime aktarılamamaktadır. Yani sonucu aynı da olsa değişmeyen bir tekrarlar dizisi söz konusudur, sonuç değişmez bir şekilde ölüm olsa bile tekrarlanır. Biyoloji biliminde bu tekrarlayışlara motor program adı verilmektedir ve bilişsel süreçler barındırmazlar.

Basalla eserinde (1996) Darwin’in; evrim kuramını teknolojiye uygulamayı asla düşünmemiş olmasına rağmen, bazı çağdaşlarının canlı organizmalar ile insan ürünü

nesnelerin gelişimi arasında anolojiler kurmaya çalıştıklarından bahseder ve bu anlamda ilk ve en önemli kişinin Marx olduğu üzerinde durur.

Eserinde Marx'ın; evrimci açıklamaların bitki ve hayvanların hayatta kalmak için bağımlı oldukları organlar ile insanların hayatlarını sürdürmek için kullandıkları teknolojik araçlara uygulanması gerektiğini öne sürdüğünü belirten Basalla, Marx'ın evrim analogisinin iki aşama içerdiğinden bahseder; birinci aşamayı şöyle tanımlar:

“Teknolojinin doğa ile kurulan doğrudan ve etkin bir ilişki içinde insanlığı ilgilendirir. İnsanlar fiziksel gerçekliği şekillendirmek için emek harcar ve nesnelere dünyasını yaratmaktadırlar. Fiziksel gerçeklik, emek aracılığıyla dönüştürüldüğünde doğa, insan bedeninin hayali uzantısı olur. Böylelikle doğal nesnelere ve güçleri kullanan insanlar, doğayı insanın yaşam alanına getirirler.” (Basalla,1996)

İnsan bedeninin önemli özelliklerinin, evrimci terimlerle açıklanabileceği varsayımı göz önüne alındığında, bedenin doğadaki uzantısı olan teknolojinin de bu şekilde açıklanabileceğinden bahseden Basalla, Marksist ve Darwinci evrim yaklaşımları arasında önemli bir farklılıklar olduğu üzerinde durur. Bu yaklaşıma göre Darwin'in kuramında teknolojik evrim, kendi kendisini üretir; fakat Marx'ın tasarımında teknolojinin evrimi, kendi kendini üreten bir evrim değil, azimli, bilinçli ve etkin insanlarca yönlendirilen ve tarihsel güçler tarafından şekillendirilen bir süreçtir.

Biyolojik bir varlık olarak insan doğadaki varlığını, ona dokunduğu yerde; beden ile kurmaktadır. Beden bu anlamda Homosapien'in hem mekanını tanımlar hem de zamansal içeriğini barındırır. Ancak beden; üzerinde barındırdığı evrim süreci anlamında doğanın hem bir parçası, hem de canlı olma durumunun rastlantısal bir yanıtıdır. Bu rastlantısallık doğada her canlının soyunu devam ettirmesinde eşit şansa sahip olmamasının yanında, tahayyülü kazanmış olan insan soyunun doğal seçilimi kendi lehine çevirebilmesi anlamında da bir üstünlüğü de barındırmaktadır. Artık bedensel zayıflıkların karşısında bu üstünlük mutasyonların rastlantısallığında şansını

deneyen evrimin yavaş işleyen zamansal süreçlerine rağmen kendi donatılarını geliştirme olanağını da doğurmuştur.

1.2. Teknoloji ve Mekansal Dönüşüm

Teknoloji basit bir yaklaşımda doğada yapmadığımız ya da ulaşamadığımız şeyleri yapabilmek ve bunun devamında ucuz, hızlı ve kolay olmak gibi ihtiyaçların cevabıdır. İnsanoğlunun teknoloji kullanma ve geliştirme yetisi bizi diğer yaratıklardan kesin bir çizgide ayırmaktadır.

Teknoloji dışarıdan olanı tanımlar. Ancak teknolojik donatılar çevre koşullarına çok kolay adapte olmayı sağlarken artık çevresel faktörlerinde belirleyicisi ve dönüştürücüsü haline gelmektedir. Başlangıçta doğal süreçlerle işleyen doğa ve insan ilişkisi; artık bu ilişkinin nesnesi haline gelen ikinci bir durumun, bir sürecin ve ona ait ürünlerin dolaylı bir ilişkisi haline evrilmiştir.

Marx, metabolizma kavramını insanın doğayla emek aracılığıyla kurduğu ilişkisini tanımlamak için kullanır:

“Emek, her şeyden önce, insan ile doğa arasında bir ilişki, insanın onunla, kendi eylemleri aracılığıyla kendisi ile doğa arasındaki metabolizmayı kurduğu, düzenlediği ve denetlediği bir süreçtir. İnsan, doğanın malzemeleriyle bir doğa gücü olarak karşı karşıya gelir. Doğanın malzemelerini kendi gereksinmelerine uygun bir biçime sokmak için kendi bedenine, kollarına, bacaklarına, kafasına ve ellerine ait doğal güçleri harekete geçirir. Bu hareket aracılığıyla dış doğa üzerinde eylem ve onu değiştirir ve bu yolla eş zamanlı olarak kendi öz doğasını değişikliğe uğratar...Bu insan ile doğa arasındaki metabolik alışverişin (Stoffwechsel) evrensel koşulu, insani varoluşun doğaca dayatılmış ezeli ve ebedi koşuludur.”

Doğa hem kendi iç süreçlerinin deviniminde hem de insan üretimi nesnel ve soyut girdilerin oluşturduğu kırılma noktalarında insan sonrası yeni bir duruma doğru evrilmektedir. İnsan için artık üretilmiş her durum ve nesne, bedensel karşılığını

bulamadığı anda teknolojik eklentilerle yanıt bulmaktadır. Dolayımı doğa ilişkisinin muhatabı direkt beden değil, eklenti – dışarıdan olan ‘protez uzvun’ kendisidir artık. Mekansal edinimler ve bedensel dürtüler de farklılaşmaktadır ve keşfedilmiş her yeni alan ve nesne aynı anda yeni bir mekansal deneyimin ve dürtünün tetikleyicisi rolünü üstlenmektedir.

“ İnsanı saran ve bugüne değin onu kontrol altında tutan yaşam koşulları, artık insanın hakimiyeti ve idaresi altındadır. İnsan ilk kez doğanın gerçek ve bilinçli tanrısı olmuştur; çünkü insan artık kendi sosyal yapısının da hakimidir. Artı, tıpkı doğa gibi, bugüne değin insanın karşısında olan ve onu kontrol altında tutan toplumsal kararlar tam olarak anlaşılacak ve insan bunu bu toplumsal kuralları kontrolü altına alma yönünde kullanacaktır.”(Marx,)

Marx; Marksizm ve Ekoloji isimli eserde alıntılanan bu paragrafında; biyolojik mirasımızın tersine daha da yapay bir hale gelen doğada giderek dolayımı hale getirdiğimiz mekansal ilişkilerimizin bir üst durumuna dair tahminlerimizi de yine teknolojik girdiler, sosyal ve kültürel birikimimiz üzerinden yürütebildiğimizi, gelişen sosyal yetilerimizin dönüştürücü etkisi üzerinde durur ve bir başka bölümde dünya ile olan ilişkimizi eylem yoluyla, yani maddi praksisimiz aracılığıyla dönüştürdüğümüzü ve dünyadan yabancılaşmamızı praksis aracılığıyla aşacağımızı söyler.

Seçilim ve seçmek doğanın kendisidir, akıl varlığını seçimlerle sürdürür. Genleşen kültür ve gelişen teknolojik varlık alanı artık ‘yaşamsal alan’ ve yaşama mekanı tanımını biyolojik evrimin önerdiği deneyimlerden çok daha uzaklara taşımıştır. Yaşamak büyük anlamda hayatta kalma içgüdüsünden sıyrılırken, mekansal deneyimlerin çeşitliği ve bununla birlikte yaşamın anlamlandırılması teknolojik evrimin yönlendirici etmeni haline gelmiştir.

Aristoteles’e göre mimar bir şeyi yapmayı bilen kişidir. Yani tasarım ve tasarlayıcı onu inşa eden süreçleri de barındırmaktadır. Bağlam hem nesnenin kendisiyken hem de karşılaşmanın önerisidir. İçerik ve senaryo bunun bir sonraki aşamasını oluşturur. Bu sürecin tersine işlemesi ise tekrarları ifade etmektedir. Yani bir kopyanın başkalaşımını

temsil eder. Teknoloji inşa sürecinde artık sadece teknik bağlamı ile nesnenin şekillenmesini belirlemekten ötede, artık büyük ölçüde mekan duygumunu da şekillendirmektedir.

Basalla (1996); fantezi, oyun ve teknolojiye ilişkin araştırmasının, teknoloji ve değişme konularının daha kapsamlı bir biçimde anlaşılmasına katkıda bulunacak dört genel sonuca yöneldiğinden bahseder:

Birinci sonuca göre, teknolojik hayal gücü ve imgelem fazlasıyla zengindir; biyolojik veya ekonomik gereksinim olgusuyla kısıtlanabilmesi çok güçtür ve olası olmayan ile imkansız tasarlarken genellikle ussallığın sınırlarını aşar. 'Doğurgan' teknolojik hayal güçleri, çok fazla sayıda yeni ürün yaratırlar ve toplum bu yeni ürünler arasında ayıklanmalar yapar.

İkinci sonuç; teknolojinin fantezileştirilmesidir ki yaygın biçimde yapılan bu fantezileştirme, öncelikle Batı kültürüne ait bir olgudur. Fakat büyük uygarlıkların kayıtlarından yararlanılarak kıyaslamaya açık ürünler kümesinin oluşturulması imkansızdır. Bu batı hegemonyasının nedenleri ise hiçbir surette kesin değildir; ama fantezileştirme süreci ve bu sürecin sonuçları, keyfi olarak seçilmiştir.

Üçüncü sonuç ise şudur; teknolojinin fantezileştirilmesi, teknoloji uzmanının toplumsal rolü, mesleki konumu, eğitimi ve kişiliğinin yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir. Teknoloji uzmanına baktığımız da, toplumun gereksinimlerine yönelik çağrısına sorgusuz sualsiz yanıt veren ve hayal gücünden yoksun bir görevli yerine toplumun ihtiyaç duyduğundan ve hatta istediğinden çok ama çok fazlasını sunmaya eğilimli hayalperest bir kişilikle karşılaşırız.

Dördüncü olarak şu sonuca ulaşır; teknolojinin fantezileştirilmesi iki ucu keskin kılıca benzer. Ürünlerin çeşitliliğine katkıda bulunmasına rağmen teknolojik değişimin kendi başına ve kendi adına iyi olduğunun sorgulanmaksızın kabul edilmesini destekler; böylece, çoğu toplumsal sorunun çözümünün yeni teknolojiler kümesinde bulunabileceği yönünde hatalı bir düşüncü ebedileştirir.

Teknolojik fantazyaya alanı, imgelemin masumiyetinin çok daha ötesinde; kendi meşruluğu sağlama ve alanını arttırma çabasıdır. Birbirleri ile ilintili ve birbirine yaşamsal anlamda muhtaç kategoriler yaratmaktadır. Ekonomik güç ve sermaye birikimi bu durumu en başından, gerektiğinde kutsanmış en son noktasına kadar destekler ve kullanır. Space Odssey; sinemanın bu alanda verdiği ironik bir örnektir. Senaryosu bu iki durumu da aynı anda barındırmaktadır, hem üretildiği alana hizmet eder hem de onu derin kalıtsal varoluşu ile insan karşısında ani bir sorgulamaya tutar.

1.3. Sinema ve Anlam Yaratma

Bilim kurgu tanımında ürünler veren sinema ürünleri bu anlamda henüz ulaşılamamış ama öngörülen teknolojik gelişmişliğin ve bunun tanımlayacağı yeni mekansal deneyimin en tatminkar simgelizasyonunu arar ve toplumsal beklentilerin cevaplarını sunmaya çalışır. Toplumsal fantazyalarda geniş anlamda bu alandan hem beslenmekte hem de desteklenmektedir, bu teknoloji hazzımızın meşrulaştırılmasıdır.

Seçil Büker; Sinemada Anlam Yaratma (1991) isimli eserinde; insanın var olduğu gündün bu yana gerçek dünyanın benzerini yaratmaya çalıştığını ve bunun nedenin onun ölümünün ardında bir varlık olarak, gerçeğin benzerini aradığını söylemektedir. Bu anlamda verdiği en güçlü örnek; firavunun ölümsüzlük arayışında kendini mumya ile özdeşleştirmesidir. İnsan sonunda gerçeğin benzerini çok yetkin bir biçimde yaratmıştır.

Büker; sinemada anlam konusunun, bu yaratımın ilk gününden beri nesnel anlatımlı görüntülerle anlam yaratma ihtiyacının oluşturduğunu söyler. Ona göre görüntü bizim gerçek yaşamdaki bir olayı değişik bir biçimde görmemize, algılamamıza yol açar ve bizi sarmaktadır. Gerçek dünyadaki bir olayı görüntüde gördüğümüzde olayı değişik bir biçimde görüyor, değişik bir biçimde duyuyor, değişik bir biçimde hissediyoruz. Bundan dolayı olay üzerine düşüncelerimiz de değişir.

Anlamı oluşturan biçimi incelemenin öneminden bahsettiği diğer bir bölümde sinemanın çok varsıl bir dil olduğunu ve dolayısıyla bu dildeki biçim öğelerinin tümünü incelemenin, tümünden bahsetmenin imkansız olduğunu söylemektedir. Bunun en

büyük nedeni de uzamda yer kaplamamalarına karşın parça üstü birimlerin anlamı doğrudan etkilemeleridir.

Sinema toplumsal etkileşim anlamında büyük bir gücü elinde barındırır, sosyal beklentilere, yarım kalmış teknolojik ürünlere ya da başlangıçta bilimsel amaçlı fakat para – keşif dengesinin bozulduğu anda ekonomik erkin elindeki tüketim dürtüsü ve iktidar stratejilerine kayan, uzay fantazyalarına hizmet ve kaynaklık etmektedir.

2. A SPACE ODSSEY 2001, STANLEY KUBRICK (1968)

(Şekil 2.1)

Özellikle başlangıcında; tekniğin ve teknolojinin kaynağına dair bir senaryoyu canlandıran film, aynı zamanda zaman ve evrim bağlamında teknolojik gelişmenin ya da teknolojik varoluşun sonuçlarını da tanımlamaya çalışmaktadır.

1968 yapımı film, başlangıçta insansı maymunun evrimini ve ilerleyen süreçte aklın ve tekniğin doğuşunu canlandırmaya çalışmaktadır. Çağının teknolojik beklentilerine ve fantazmalarına yönelik görüntüleri kurgulayan film, insan soyunun kaderi hakkında teknolojik gelişmenin sonuna dair bir senaryoyu canlandırmaktadır.

“İnsanlık makineler üzerindeki egemenliği kadar kendi üzerindeki hakimiyetini de güçlendirmelidir. İnsanlığın, ilk insansı ile günümüz medeni insanı arasındaki bağları kopardığı söylenir. 2001’de yatan fikrin de bu olduğunu söyleyebilirsiniz. Bizler yarı uygarlaşmış varlıklarız; bağlılık ve işbirliğine sahibiz fakat yüksek bir yaşam formu olabilmek adına bazı başkalaşımına ihtiyacımız var. Yeryüzünden hayatın silinişine kadar, bu sadece dikkatli bir planlama ve mantıklı bir işbirliği ile büyük felaketlerden kaçınmamızda gizlidir. Problem aslında ahlaki ve ruhsaldır.”
(Kubrick)

2.1. Evrim Ve İlk Alet

2.1.1. Teknoloji öncesi doğal yaşam ve insan

İnsanın doğuşu - (THE DAWN OF THE MAN)

0dk:00sn–08dk:10sn Filmin başlangıcındaki bu kısımda, İnsansı maymunun doğa ile birlikteliği anlatılmaktadır. O da diğer canlılar gibi doğada beslenmekte ve doğaya uyum sağladığı oranda hayatını sürdürmektedir. Bir ‘aklı’ önermemiş canlı türleri için, her yeni nesil doğal seçilimin sınavına tabidir. Bu anlamda fiziksel olarak güçsüz olan güçlünün yenilgiye mahkum besini ya da düşmanıdır. Doğadaki bütün canlılar gibi insansının da aynı anda doğanın bir parçası olduğu, bu donatısız hali ile diğer bir canlının besini olabileceğini; sonuçta doğanın işlerliliğinde en dolayimsız hali ile: bedeni ile dahil olması canlandırılmaktadır. (Şekil 2.2,3)

(Şekil 2.2)

(Şekil 2.3.)

Biyolojik varlık doğası gereği bir bilinç anlamında, türünün devamlılığında karar sahibi değildir; hayatta kalır, ürer ve soyunu devam ettirir. İçerden-bedensel olanın tek ve kesin şansı mutasyonların rastlantısallığıdır. İnsanların dışındaki canlıların henüz yaşamın farkında olduğuna; bir idrak yeteneğine sahip olduğuna dair bir bulgu da yoktur. Evrimin bir akıl çatışması ya da bilinçli bir önseziyi yani tahayyülü içermeyen bir rastlantısallık dizgesi olduğu Dawkins'in şu sözleriyle daha da pekişmektedir.

“ Doğal seçim doğanın kör saatçisidir; kördür, çünkü ileriye göremez, sonuçları hesaplamaz, görünen bir amacı yoktur. Yine de, doğal seçilimin yaşayan sonuçları, usta bir saatçinin tasarımlarını akla getiriyor; bizi etkileyen bir tasarım ve planlama yanılması bu...

... Evrimin uzun dönemli bir amacı yoktur. İnsanın kendini beğenmişliği, bizim türümüzün evrimin nihai amacı olduğu yolunda gülünç bir kavramı alkışlarla karşılasa da, evrim sürecinde uzak bir hedef, seçmede ölçüt olacak nihai bir kusursuzluk yoktur. Gerçek hayata, seçim ölçütleri hep kısa dönemlidir: ya en basitinden hayatta kalma ya da daha genelde üreme başarısı. Eğer, geçen uzun süre sonunda, - geriye bakıp değerlendirildiğinde- uzak bir amaca doğru bir ilerleme olmuş gibi görünüyorsa, bu her zaman bir çok kısa dönemli seçim neslinin rastlantısal bir sonucudur. Saatçimiz, birikimli doğal seçim, geleceği göremez ve uzun dönemli amaçları yoktur.”(Dawkins, 2004)

İnsan fiziksel anlamda birçok türden daha zayıftır. Doğa-insan birlikteliğini karşılıklı yarar sağlamak tanımına sokamazken, insanı doğadan yararlanan; tek yönlü yarar sağlayan asalak tanımında da sokamayız. Sonuçta ürettiği ve yarattığı her şeyi doğa içinde tanımlayan insan bir biyolojik varlıktır. Karl Marx bu ilişkiyi şöyle tanımlar:

“ İnsan doğadan yaşar, yani doğa onun bedenidir, ölmek için onunla daimi bir diyalog sürdürmelidir. İnsanın fiziksel ve zihinsel olarak doğaya bağlı olduğunu söylemek insan doğanın bir parçası olduğundan, basitçe, doğanın kendi kendisine bağlı olduğu anlamına gelir.”

Lewin'e (1999) göre atalarımızın ekonomik yaşamındaki teknoloji boyutu iki buçuk milyon yıl ile yarım milyon yıl öncesi arasındaki dönemde aynı kalmıştır. Bunun çok uzun bir zaman süreci olduğunu belirtir ve buna göre henüz yakın zamanda dünyamızı değiştiren endüstri devriminin süresinden binlerce kat daha uzun bir süre olduğuna dikkati çekmektedir. Bu iki milyon yıl boyunca atalarımız, teknolojinin gereklerinin görece hafif olduğu oldukça başarılı bir toplayıcı ve avcı yaşamı sürmüşlerdir. Lewin' e göre bu benzersiz yaşam biçiminin tartışma götürmez başarısındaki temel etkenler gelişen toplumsal örgütlenme, işbirliği ve birliktir.

08:10–9:50– Apeman' in (insansı maymunun) yaşam savaşında bir karşılaşmanın canlandırıldığı bu bölümde; su kaynağının paylaşılabilmesi ya da ele geçirilmesi, teknoloji ve aklın yoksunluğunda, genetik birikmişliğin tanımladığı ve oluşturduğu sosyal yaşam; ve hayatta kalabilmek adına savaşın varlığı, su kaynağını sahiplenmek için birbirini kovalamaya çalışan ve bağırarak insansı maymun topluluklarının doğal seleksiyonunun hem kendi hem de nedeni olması canlandırılmaktadır. (Şekil 2.4,5,6)

(Şekil 2.4)

(Şekil 2.5)

(Şekil 2.6)

Evrin bedenin doğal seleksyon bilincidir. Canlı; değişen çevresel koşullar karşısında varlığını sürdürebilmek, çoğalmak, yenilenmek; dolayısıyla evrilmek zorundadır. Henüz tek tek bireysel bir 'akıl'dan söz edemezken milyonlarca yıl boyunca canlı organizmalar doğanın rastlantısal aklını kalıtımla (DNA) biriktirmiş ve aktarmışlardır. Aslında her karşılaşma hayatta kalma, çoğalma ve kendini bu yönde geliştirme ihtiyacının yanıtlarını doğurur. Bu yaşamın her anlamda varolma çabasını kanıtlar, evrim bunun birincil aracıdır.

İkinci cinsin veya diğer bireylerin varlığı iletişim demektir, üremek bağlamında genetik kaydı zaten karşı cinse aktaran birey, sosyal bir içeriğe de bir arada olmak bağlamında ihtiyaç duymaktadır artık. Burada biyolojik varlığımızın, bedenimizin çözümü çıkardığı ses ve yaptığı hareketlere anlam yüklemektir. 'dil' bu ihtiyacın ürünüdür. İnsansı maymunun bir üst durumunda tahayyül yeteneğini kazanmış zekadan çok öncesinde doğa kendi ürettiğine 'dışarıdan' bir çözümü önermiş dili yaratmıştır.

11:45–14:28- Bu kısımda mistik anlamların yüklendiği kara taşın yeryüzüne inmesi ve Apeman' in karataşla karşılaşması, onunla etkileşime girmesi sonucunda tahayyülü kazanması canlandırılmaktadır. (Şekil 2.7,8,9,10.)

(Şekil 2.7)

(Şekil 2.8)

(Şekil2.9)

(Şekil 2.10)

Uzaya ve dolayısıyla evrene dair imgeler taşıyan karataşın yer yüzüne inmesi ve tahayyülün bu karşılaşmanın ürünü olarak anlatıldığı kısımda: insan evriminin yaptığı en büyük sıçramaya mistik anlamlar yüklenmektedir. Sıçramanın asıl nedenleri; bunun

aslında seçilmiş ve üzerine anlamlar yüklenmiş bir durumun, bir yetersizliğin ve aciziyetin eseri olmaktan öte rastlantısallığın ve şansın sürekli çatışmasında aranmalıdır.

Ground (L.,Grant), Hayvan Zihni kitabında; belirli türlerin doğal davranış biçimlerine ilişkin bilgimiz arttıkça programlanma ve koşullanma kuramlarının giderek yetersiz kaldığını görebileceğimizi, diğer yandan çoğu hayvanın çoğu durumda bir kavrama yetisine ihtiyaç duyuyormuş, böyle bir yetisi yokmuş ve böyle bir yeti kullanmıyormuş ve yeni çözümler üretmiyormuş gibi gördüğünü belirtir. Kazanılmış üstünlük ya da yeterlilik ancak onu tetikleyen şartlar ortaya çıktığında ortaya çıkacaktır. Kullanılmayan ya da ihtiyaç duyulmayan birikim körelmelidir, doğanın işlerliliği bu fonksiyonel döngüde devam eder. Ground, evrimin hayvanları bir takım zihinsel yetilerle donatmışsa bile bunların kullanımını yalnızca ortaya çıkmalarını gerektiren durumlarla sınırlandırmış olması gerektiğini, belki de düşünme yetisinin her durumda uygulanamayacak kadar yavaş ve hayata açık olduğundan potansiyel olarak tehlikeli bir yedek strateji olduğunu belirtir.

Dinsel öğretiler yaşamın başlangıcı ve nedenine dair bir çok soruya kutsanmış cevaplar sunmaktadır. On yedinci yüzyıl başlarına kadar açıklanamayan doğa olaylarına yüklenen ilahi ve mistik anlamlar, hem dinsel otoritenin gücünü arttırmış hem de en insani içgüdümüzün; 'şüphe'nin tatminkar açıklamaları olmuştur.

2.1.2 İlk alet, teknik ve yıkımın keşfi

15:00–16:50- Bu kısımda doğa ve onun fiziksel ortamında etkileşim halinde olan insansının, yeni düşünsel kabiliyeti ile tekniği ve aleti keşfetmesi anlatılmaktadır.

İnsansın doğal süreçlerden kopmasını sağlayan ilk ana kırılma noktası olarak bu bölüm önem kazanmaktadır. Yaşamsal döngü eklenti doğalar olmadan da çok uzun süredir zaten devam etmektedir. Akıl yürütme; tahayyül, deneysellik ve ilk aletin (first tool) –

silahın keşfi burada başlar. Yıkım aynı zamanda doğanın dönüşümünü simgelemektedir. (Şekil 2.11,12,13)

(Şekil 2.11: Akıl yürütme.)

(Şekil 2.12: deney)

(Şekil 2.13: Keşif.)

Hayatta kalabilmek, üreyebilmek ve değişen doğal şartlara uyum sağlayabilmek adına biyolojik evrim her an devam etmektedir. Ancak düşünen, üretebilen ve daha öncesinde; ürettiğini tahayyül edebilen insanoğlu biyolojik evrimin yetersiz kaldığı yerde kendi evrimini üretmiş, teknolojinin ve kendisinin inorganik evrimini başlatmıştır.

İnsan doğanın işlerliğine (ya da varlığına) nedensel anlamda artık bütünüyle dahil değildir artık, ona uyar ya da doğayı kendine uydurur; teknik kullanır.

Evrimde ve kurgulanmış olan hayatta ana tema; hayatta kalmak ve değişen çevre ile değişmektir. Bu anlamda biyolojik evrimin yetersizliği ilkin ‘akıl’ ı, sonra ‘teknik’i ve devamında da ‘teknoloji’yi doğurmuştur. Üretim aslında doğanın doğal olanın sonucudur ancak bu yine de bir aklın öngörüsü değil, varolabilmenin rastlantısal yanıtıdır. Bir önceki bir sonrakine edinim (mutasyon) ve teknik (DNA) olarak aktarılmaktadır. Artık biyolojik evrim zaman koşulunu karşılayamamakta canlı edindiği hayat deneyimini DNA’ sına aktaramamakta, ancak hayatta kalabilirse bir sonraki nesile yeterliliğini aktarabilmektedir. Doğal seleksiyon acımasızdır, yaşam ancak kendine uygun bir form ve davranış şekli geliştirebildiğinde varlığını koruyabilmektedir. Anlık rastlantısal çözümler (mutasyonlar) sadece şans eseri hayatta kalabilen canlı için bir sonraki nesle aktarılabilmektedir. Bu; yeni bir evrimi, yeni bir çözümü ve hızı tetiklemiştir. Beden artık kendi üzerinden yaptığı değişiklik ve

gelişmeleri artık dışarıdan eklentilerle; eklenti bir dünya ile sürdürmekte ve bunun yarattığı yeni bir zaman 'tarih' ile sürdürmektedir.

“İnsan doğası, insan toplumun evrimiyle dönüşüme uğrar, dostluk ve toplumsallaşma, var oluşun maddi araçlarının tatmini sürecinden doğan toplumsal sözleşmelerin bir ürünüdür.” (Epiküros)

Lewin (Hoger) evrimsel açıdan cevaplandırmamız gereken asıl sorunun “ Akıllı insan beynini yaratan baş itici gücün teknolojinin bize sağladığı üstünlük mü, yoksa bizleri gezegenimizin teknolojik hakimleri yapan, zekayı gerektiren daha az somut nedenlerin rastlantısal bir sonucu mu?” Sorusu olduğunu belirtir ve modern insanın Mars gezegenine uzay gemisi göndermesini ya da bir senfoni bestelemesini mümkün kılan düşünsel becerilerin, ilk toplayıcı-avcılarının, gündelik işlerden oluşan dünyasında daha az ölçüde de olsa gerekip gerekmediğinin öğrenilmesi gerektiğini söyler. Bu anlamda aklın doğada var olmanın kesin ve net bir cevabı olmadığını açık olmayan bir dille ifade etmektedir.

2.2. Teknoloji Ve Mekansal Dönüşüm

2.2.1 Doğadan kopuş ve doğa üzerinde bir güç olarak insan

16:55–17:50- Bu kısımda aletin keşfinin insansının sosyal yaşamında ne tür içeriksel dönüşümlere yol açtığı , toplayıcı, leşçil ve bitkisel beslenen insansının bir alet yardımıyla avcılığa evrilmesi canlandırılmaktadır. (Şekil 2.14,15.)

(Şekil 2.14)

Teknolojik gelişmeyi iklimsel anlamda farklı bölgelerde yaşayabilmiş homo ırklarından okuyabilmekteyiz. Bu anlamda homo habilis ten bir sonraki basamakta evrimleşen homo erectus (dik adam anlamına gelmektedir.) teknolojik anlamda sıçramayı yapan tür olarak karşımıza çıkıyor. İnsanın teknolojik varlığının ve doğanın egemenlik altına alınma fikrinin kökenine dair önemli bir kısmı dolduran bu görüşü yazar kitabında bunu şöyle dile getiriyor:

“ Homo erectus'ta farklı olan şeydu:

Kültürünü o derecede geliştirmişti ki hominidler ilk kez tropikal bölgenin iklim baskılarından kaçarak başka yerlerde de yaşama imkanı bulabiliyorlardı. Daha ılıman iklimli yerlere göç etmek imkanı hale gelmişti. İnsan tabiatının geleneğinde de mümkün olan her şey çoğunlukla gerçekleştirilmiştir. Bir milyon yıl kadar önce Afrika'da doğmuş Homo erectus toplulukları Asya'ya oradan da Avrupa'ya geçtiler ve üç kıtada da evrimin güçlü ivmesiyle soylarını Homo sapienslere taşıdılar. Primatların bu özel türü, fırsatçılığını döl yatağında yaşamaya başlamış, çocukluğunu zıt çevre koşullarının bulunduğu bir kaleydoskopta geçirmiş, yetişkinliğe ulaştığında bir avcılık-toplayıcılık ekonomisi icat ederek başka yerlerde de avlanmak ve toplamak için yola düşmüştür. Anavatanı Afrika'yı terk etmek için değil dünyanın geri kalan kısmını da işgal etmek için...”(Leakley,1999)

(Şekil 2.15.)

Homo erectus, evrimde soyu önce ilkel homo sapiens'e ve son olarak da modern insana taşıyacak bir ivme yaratmıştı. Homo sapiens soyunun bir buçuk milyon yıl önce Afrika ya da Avrasya veya aynı zamanda birçok yerde ortaya çıktığı düşünülüyor. Kazandığı zihinsel ve fiziksel kabiliyetlerin sonuçları evrimsel süreçte yeni bir türü önermiş erectus sapiens aşamasına yükselmişti.

Yeni donatısıyla insan artık, doğanın hem içinde hem de onun üzerinde onun belirleyicisi olma şansını yakalamıştır.

Üretilmiş dünya zamanın kırılma noktasıdır, zaman artık tarihe evrilmiş, bedensel edinimler kalıtımın ötesine geçmeye başlamıştır. Artık doğal olan sadece bedenin kendisidir. Aynı süreçte bedenin biyolojik evrimi de devam etmektedir. Ancak doğa tanımında doğal seleksyonda bu durumdan payını alır ve değişime uğramaktadır.

“Ateşten yararlanan hayvanlara rastlamayacağımız gibi düzenli olarak yeni araçlar üreten, eski araç tasarımlarını geliştiren başka araçlar yapmak için diğer araçları kullanan ya da edindiği teknik bilgiyi diğer nesillere aktaran hayvanlarla da karşılaşamazsınız.” (Basalla, 1996)

Vitruvius; insanoğlunun ilk kez bir araya gelerek bilinçli toplantılar yapmasının ve sosyal ilişkiler geliştirmesinin ateş olduğunu söyler ve doğal yeteneklerini fark edip diğer hayvanlardan üstün olduklarını fark ettiklerini ve kendilerine barınak yapmaya giriştiklerini söyler. Ve açık bir biçimde teknolojik ve kültürel gelişmenin kaynağını insanların taklitçi ve öğrenmeye değer bir doğaları olmalarına bağlar. Böylelikle, doğal yeteneklerini taklitle geliştirip ölçütlerini gün geçtikçe ilerlettiklerini söyler.

Ateş rastlantısal keşfinin ötesinde, bir bilince dahil olduğunda mekanı da örgütlemektedir. Ocak fikri bu tanımda kurmaca olan durumun ifadesidir, bozularak ya da yıkılarak türetilmiş olan doğal olanı yeniden kurmaktadır. Ocak mekanın kendisi ateş ise bunun nesnesi, aracıdır.

İnsansı hareketler gözlemlenen bazı hayvanlardaki alet kullanma becerisi de yarım kalmış biyolojik ve evrimsel süreçlere denk düşmektedir. Fakat bunlar biyolojik anlamda incelendiğinde genelde motor programlar oldukları da ortaya çıkmaktadır.. Farklı coğrafyalardan etkilenen organizmadaki ‘beyin’ gelişimi; daha üst kademelerde insani olan duyumlara daha da yaklaşmaktadır. Hayvanlara ait bu karşılaştırmada, hayvanın yaptığı ürettiği ve kopyaladığı (edinilmiş –genetik- kaydından) durumun sonuçlarına yabancı olamayacağı açıktır. Çünkü bu süreç, ürettiğine dair en ufak bir önceden tasarlanmış bir önseziyi barındırmamaktadır. George Basalla şu paragrafta bunu daha iyi özetler:

“İnsanlar tarafından üretilmiş olan en eski ve en ilkel araçlar bile kendilerini, hayvanların yaptığı en gelişkin araçlardan ayıran önemli bir sağduyu ve anlayış düzeyini yansıtır. Karl Marx’ ın belirttiği gibi, insanlar arasındaki en beceriksiz mimar en iyi yuva ve kovan yapan böcekten üstündür, çünkü sadece insanlar bir yapıyı inşa etmeden önce onu imgelerinde canlandırabilirler.” (Basalla, 1996)

17:50–18:00-19:38–19:46- Bu kısımda su kaynağında ikinci karşılaşma gerçekleşmektedir. Aletin sosyal anlamda en güçlü içeriği kazandığı an: ‘silahın’ keşfi tasvir edilirken; yıkımın, tekniğin yarattığı doğanın keşfi: Öldürmenin dolayımı hale

gelmesi; beden ile beden arasına birebir karşılaşmanın dışında bir 'aracın', tasarımın ve aklın devreye girmesi canlandırılmaktadır.(Şekil 2.16,-20.)

(Şekil 2.16.: Tehdit.)

Lewin (1999); hayvanlar aleminin bireylerinin rakiplerinden kurtulmak için değil, blöf yaparak onların üstesinden gelmek için mücadele ettiklerini belirtir. İnsanın saldırgan olduğu görüşünün savunucularının, diğer hayvanlarda kavganın ölümcül düzeye tırmanmasını önleyen içgüdüsel tepkilerin insanda bulunamadığını iddia ettiklerini söylemektedir.

(Şekil 2.17.: Akıl ile doğanın karşılaşması.)

(Şekil 2.18.: Silah ve Ölüm.)

İnsan biyolojik bir varlık olarak zaten ilk quasarvatlardan bu yana beden tanımında evrimleşmektedir. Bu bilinç dışı olarak düşünüldüğünde doğal seleksyon doğanın bilincidir; akli tanımlar, içeriden olanı tetikler. İlk ‘alet’ dış(arıdan) olanın başlangıcıdır. Dışarıdan olma durumu bedeninin bilinç dışı olarak doğa karşısında-yanında kazandığı veya kaybettiği biyolojik özellikleri değil tam tersine bilinçli ‘yapma’ nın ‘techne’ nin karşılığıdır. Bu bir anlamda biyolojik evrimin yetersiz kaldığı anın genişmesi bir anlamda da zamanın tarihe evrilmesinin ihtiyacıdır. Değişen çevre koşulları, dıştan olanın heterojen yapısını tanımlarken, organsal evrim buna hız bağlamında cevap verememiştir.

(Şekil 2.19.)

(Şekil 2.20: Aklın zaferi)

İlk alet ve onun kullanımı sadece insana ait sanılsa da, alet kullanımı sadece insana ait değil bize yakın birkaç türünde özelliğidir aynı zamanda. İnsan tam bu noktada alet yapmak için alet kullanan tek hayvan olarak ayrılır diye belirtir Lewin, ve ardından aletlerin eğer daha kolaylıkla daha iyi bir yaşam sağlamaya yardımcı oluyorsa evrim biyolojisinde önemli olduklarını belirtir.

Techne, Yunanca ‘da teknolojiye karşılık gelen sözcüktür, ‘yapma sanatı’ anlamına gelir. Alet kullanma becerisi ve beraberindeki tahayyül bu terimin alanına girmektedir. George Basalla, ‘Teknolojinin Evrimi’ (1996) isimli eserinde techne yi şöyle yorumlar:

“ Techne kısaca güç ve imgelemin ateş ve fikrin birbirine dönüşümünü temsil eder. Başka bir deyişle Prometheus ilk arkitektonu bağışlar ve adını verir. Prometheus, insan türüne sadece şimdinin ötesini tahayyül etmeyi değil, hem de kişisel olanın ötesini görmeyi hediye etmiştir.”

George Basalla eserinde; evrimsel eğretilmeye yaklaşırken tedbirli olmak gerektiğini; yapıntı dünya ile doğal dünya arasında çok büyük farklılıklar olduğunu belirtip dünyalardan birinin amaçlı insan ürünü olduğunu; diğerinin ise rastlantısal doğal bir sürecin sonucu olduğunu; birinin ‘kısır’ fiziksel nesne üretirken diğerinin kendi kendine üremeyi başarabilen bir canlı ürettiğini belirtiyor.

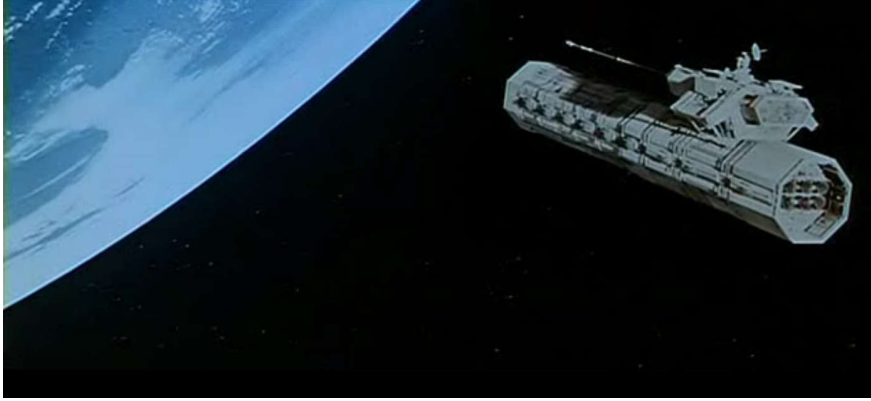
Aslında 'yapıntı' dünya tanımında 'kısır' olma durumunun bir körlük olamayacağını da kabul etmek gerekiyor. Çünkü tekniği teknoloji bağlamına taşıyan durum ya da süreç, üretilen nesnenin bir sonrakine kaynaklık ya da yok oluşu sağlayacağı kesin bir durumken, kısır olarak tanımlanan nesne; üzerinde dondurulmuş bir zamanı barındıran şey haline geliyor. Bu durumu genişletirsek; yazının devamında yer alan kısımda:

“İnsanların doğal dünyayla kurdukları ilişki hayvanların doğayla kurduğu ilişkiden oldukça farklıdır. Doğa hayvanların hayatına basit ve doğrudan biçimlerle yardımcı olur. Oysa insanlar için doğa insanların belirli bir anda kendi refahları adına tanımlamayı tercih ettikleri şeyin elde edilmesinde kullanılabilir bir malzeme ve güç kaynağı olarak insanlığa hizmet eder.”(Basalla, 1996)

19:46–25:25- Bu kısımda bir önceki bölümde artık bir alet ve silah dönüşümünü yaşayan kemiğin aynı sıçramayı yeryüzünden yine gökyüzüne fırlatılan uzay mekiğine evrilmesi canlandırılırken, gökyüzüne fırlatılan ilkin bir alet olarak kemiğin devamında mekiğin: 'teknolojik zaferin' yolculuğu tasvir edilmektedir.(Şekil 2.21.,22.)

(Şekil 2.21- Zafer)

(Şekil 2.22- Kemik – Uzay aracı)

. Bu bölümünde uzaya fırlatılan mekik, Kubrick'in deyimiyle makinenin dansını simgeler. Filmin başlangıcında doğal hayatın harmonisi yine doğal dünyadan seslerle tasvir edilirken bu bölümde makinenin dansına bir senfoni eşlik etmektedir. Makine evrimleştirildiği doğasına bırakılmıştır.

“Bir film kurgudan ziyade daha çok müziğe benzer – ya da benzemelidir. Ruhsal durumların ve duyguların birbiri ardına ilerlemesi olmalıdır. Duygunun gerisinde yatan, konu anlam hepsi sonradan gelir.”(Kubrick)

İnsan ilk gereç olarak doğada çevresinde bulunan odun ve taştan yararlandı; ayrıca kemik boynuz da kullandı. Bu bir tanımda kendinden bir alt tür olan insansı maymunlardan uzak bir durum değilken, yıkım (ya da alet ile öldürme) doğal sürecin kırılmasını temsil etti, üretilmiş ya da bir şekilde karşılaşılan şey ‘var’ olmak ya da ‘üremek’ bağlamıyla kesiştiği anda doğaya ya da doğal olana dahil oldu. Bu anlamda yeni doğa üretilmiş olan ‘şey’lerin ve zamansız bir anlam yüklediğimiz önceden ‘var’ olan nesnelere bütünlüğüdür.

Doğadaki diğer canlılara oranla aciziyetler taşıyan insan bedeni, evrimin en gelişmiş ürünü beyni ile doğa üzerindeki iktidarını her an arttırmaktadır. Teknoloji bunun artık hem aracı hem de nesnesidir.

Üretim, zeka ve sonuçta kültür başka hiçbir hayvanın ulaşamayacağı biçimde homo sapiens'e kendi türünde farklı yaşayışları kurmasını sağlar. Bu dönemde, zaten önceden biyolojik anlamda ses ve harekete dair işaretleri zaten kullanan ilk insan, bir üst basamakta dili keşfetmiş; hafıza, zeka ve tahayyülün öğretisini kazanmıştır. Bu bağlamda dil kültürel gelişmenin kaynağını temsil etmektedir. Ortak bir üretim ve yaşama sosyal içeriği kazandırmıştır. Kollektif yaşamın güçlülüğü, işbirliği ve paylaşımaya yatkınlık toplayıcı ve avcı yaşam biçiminin bu kadar başarılı olmasının nedenidir.

Yapay dünya ve yarattığı sosyal alan, başlangıçta iletişime dayalıdır çünkü her zaman bir diğer ve diğerleri olacaktır. Akıl, teknik ve teknolojinin iletişimi 'dil' dir. Akıllı oluşumuzun önde gelen belirtisi de ifadeyi sağlayan bir konuşma dilinin varlığı yani; farklı kelimeleri bir araya getirerek bir konuşma oluşturma yeteneğidir. Hayvanların birçoğu tabii ki karmaşık sesler çıkarabilir. Ancak sadece insanların çıkardığı sesler sembolik bir biçimde nesnelere ya da olayları temsil eder. Sözcük olarak adlandırdığımız bu sesler insan zihninin icatlarıdır. Kelimeler rasgele icatlar olduğu kadar sadece belli bir kültürün içinde anlamlı olan isimlerdir. Dili olmayan bir kültür olamayacağı gibi kültürü olmayan bir dil de olamaz.

Aristoteles; bana önce 'nesne' yi gösterin diyor:

“o nesnenin niteliğini, dolayısıyla 'var' ın çok anlamlı kullanıldığının farkında olarak varlıkla olan bağıntısını, o nesneye bize var dedirten ne, onu ancak o nesneye bakarak dönebilirim. Dolayısıyla o nesneyi anlamlandırabilirim, onun tanımını yapabilir, anlamını başkalarına iletebilirim. Dilde bunun olanakları var, dilin bu olanakları ile kurduğum önermelerle ortaya koyacağım kanıtlar benim yardımcım.”

Teknoloji ve teknolojiye bağılı olarak gelişen araçlar insanların toplumsal yaşamının gelişmesinin en önemli nedenlerinden birisidir. Teknoloji bu tanımda insanın doğuştan sahip olamadığı yeteneklerin geliştirilmesi ve arttırılması tanımı üzerinde yükselmektedir. Başlangıçta hayvansal bir içgüdü olarak biraradalıktan bahsedebilirken var olmak adına zekanın varlığı sonuçta sosyal bir duruma yol açmıştır. Teknoloji kollektif bir alanın ürünüdür. Keşfedilmiş ya da karşılaşılmış olan şey tahayyül, üretim ve sonuç sürecinin dışında diğer bir bireye veya topluluklara aktarım ve kayıt anlamında kesin bir birliktelik içerir.

Bilginin paylaşılması ve sürekli bir gelişim çizgisinde hayata dahil olması sosyal bir alanın varlığına işaret eder, bunun bir üst durumu üretilmiş olanın doğal olana dahil olduğu andır. ‘Dil’ paylaşımın nesnesidir, aracıdır. Kendi başına ilk sözcük ya da bir şey ifade eden hece de teknolojik sürekliliğin aracı olmuştur. Hayat genişmekte ve çeşitlenmekte olan bu alan üzerinde devam eder. Bu anlamda kültür insan tarafından üretilmiş olan her şeydir. Toplumsal yaşam da bu üretilmişliğin nihai sonucudur.

2.2.2 Uzayda hayat

27:23–29:20-,29:20–50:50- Bu kısımda uzay aracındaki yaşama ait teknolojik gelişmeler canlandırılmaktadır. En temel insani ihtiyaçlarımızın yer çekimsiz ortamda nasıl giderilebileceği gösterilerek yeni mekansal karşılıkları gösterilmektedir. (Şekil 2.23.-26.)

Sanayi devrimi, artık makinenin kol gücünden daha ucuz ve hızlı üretimi sağlayabilmesinin sonucuydu. Hammadde ihtiyacını ve makineyi çalıştıracak iş gücünü gelişmiş bir sömürge düzeni içerisinde çözen batı uygarlığı aynı gelişmenin devamında sosyal değişiminde yaşadı. Kapitalizm seri üretim, para ve hız ihtiyacını teknolojik gelişme üzerinde karşıladı. Daha çok para daha çok buluş demektir. Teknolojideki bu sıçrama tarımsal anlamdaki üretken yaşamı, tüketici ve katma değer kavramları ile endüstriyel yaşama geçirdi. Teknoloji yeni yapay dünyayı kurmakta ve onun oyuncaklarını geliştirmektedir.

(Şekil 2.23)

(Şekil 2.24.)

(Şekil 2.25,26: Uzay aracındaki beslenme kapsülleri ve boşaltım ünitesi(yerçekimsiz tuvalet kullanım talimatnamesi)

Konfor sorununun yanıtı gündelik hayata ait bir durumdan; bir markayı gemiye taşıyarak sunulmaktadır. Gemide Hilton Otele ait bir kısım bulunmaktadır. Dünya ile yapılan telekonferans görüşme, ev bağlamında dünyaya işaret ederken; teknolojik gelişmenin ulaşabileceği, henüz fikir aşamasındaki buluşları da hayata

canlandırmaktadır. Burada gözden kaçmayan durum şudur: tasarlanmış tüm mekansal ilişkilerde bedenın doğasına, dolayısıyla dünyaya ait mekansal deneyimlerin yaşatılması çabası vardır.

İnsan artık üretirken, ürettiğinin yeni kullanım alanlarını da beraberinde yaratmaktaydı. Kapitalizmin kazanç isteği yaşam kentsel bir birlikteliğe, ve buna bağlı bedensel esarete yöneltti. Teknik ve teknoloji bilimsel anlamdaki ilerlemesini ancak kapitalin işine geldiği anlamda; para kazandırdığı anlamda gerçekleştirebiliyordu. Yazar bu kırılmayı eserinde bunu şu cümlelerle dile getiriyor:

“ (...) Teknoloji ile teknolojik değişimin merkezinde ise bilimsel bilgi teknik cemaat veya toplumsal ve ekonomik faktörler değil insan ürünü nesnelere yer almaktadır. Bilim ve teknolojinin ikisi de bilişsel süreçler içermesine rağmen, nihai sonuçları aynı değildir. İlerlemeci bilimsel etkinliğin nihai sonucu büyük olasılıkla deneysel bir bulguyu veya yeni bir kuramsal konumu bildiren yazılı bir açıklamadır. Diğer taraftan, ilerlemeci teknolojik etkinliğin nihai ürünü ise kurmaca dünyaya dahil edilen bir eklemedir. Yani, bir taşıyıcı çekici, bir saat ya da elektrik motoru...” (Basalla, 1996)

Bilimsel dünyanın ifade ettiği biçimiyle gereksinim, doğanın insanlığa zorla kabul ettirdiği bir şey değil, kültürel tercih tarafından yaratılan kavramsal kategoridir. Zorunluluk ve fayda kavramının, insan nesli tarafından yaratılan ürünlerin çeşitliliği ve yeniliğini ayrıntılı biçimde açıklaması beklenemez.

Basalla; teknolojiyi öncelikle insan ihtiyaçlarına hizmet etmesi için geliştirme özgürlüğünün, endüstrinin yayılması ve iletişim, ulaşım, güç üretimi ve imalat arasında modern mega-teknik sistemlerin geliştirilmesiyle yitirildiğini söyler. Muazzam, karmaşık ve birbiriyle ilişkili bu teknolojik sistemler, insani değerleri baştan başa istila etmektedir ve insan kontrolünü hiçe sayarlar. Bu sistemler de değişiklik, yalnızca verimlilik veya büyük ölçekli bütünleşme gibi öncelikli teknik değerlerle çatışmadığı sürece mümkün olabilmektedir. Bu yüzden, yaşama, çalışma ve oyunu oynama

biçimlerimiz, modern endüstriyel toplumu yöneten tek parça teknolojik düzen tarafından yapılanmaktadır.

Kapitalist ekonominin henüz yarar sağlayamadığı bitmemiş, teknolojik ilerlemenin ya da tamamlanmamış teknolojik nesnenin de; teknolojik beklentilerin doğurduğu fantazyalar da canlandırılması yeni çağın, teknolojinin sınır arayışında bir fikir dünyasını örgütleyeceğini gösteriyor. Uzayda zeki yaşam formları ve sonsuz evrenin keşfi fikirleri bilimsel anlamda ayrı bir alana kaynaklık ederken, toplumsal beklentilere verdiği cevaplarla hem bu fantazyaları körüklemekte hem de istediği alanlara kanalize etmektedir. Bunu en büyük başarıya taşıyan yeni çağın gelişmişliğinin simgesi iletişimidir. Ekonomik erk bu alanı sonuna dek kullanır ve kontrol altında tutar.

54:35- Bu kısımda karataşla ikinci karşılaşma canlandırılmaktadır. Araştırma ekibi bir başka gezengende taşın bulunması üzerine inceleme yapmak için gezegene giderler ve karataşla insansının ilk karşılaşmasını andıran ikinci bir karşılaşma yaşanır. Bu kısımda karataşla ilk karşılaşmanın insansıya tahayyülü kazandırması gibi, ikinci karşılaşmada da sağır edici ses filmin devamında yaşanacaklara dair bir tedirginliği yaratmaktadır. (Şekil 2.27)

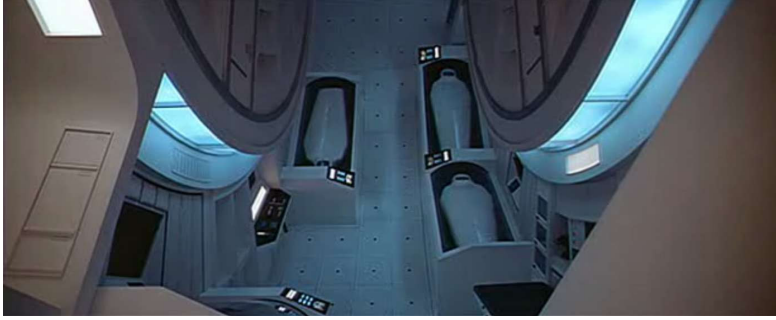

(Şekil 2.27)

Carl Gustave Jung'a göre; kendi içsel görümümüze göre ne olduğumuz ancak mitos aracılığıyla ifade edilebilir. Mitos bilimden daha bireyseldir ve yaşamı ondan daha kesin biçimde ifade eder. (Çağın,1998)

Mitler doğa karşısında yetersizlik ve aciziyetlerle, iktidar arayışı arasında ki gidip gelmelerin prototip ürünleridir. Kaynaklarını yaşamın ve doğanın en basit nesnel gerçekliğinden alırken ürünler genele ait kapsamaları içerir; evrensel bir alana hitap ederler be tarih ve gelişmişlikten bağımsız olarak her zaman var olacaklardır.

55:00–1:05:00- Bu kısımda uzun uzay yolculuklarında kullanılan ve astronotların uyku halinde seyahat etmesini sağlayan yaşam destek kapsülleri gösterilmiştir.(Şekil 2.28,29)

(Şekil 2.28,.29.: Araçtaki yaşam destek kapsülleri)

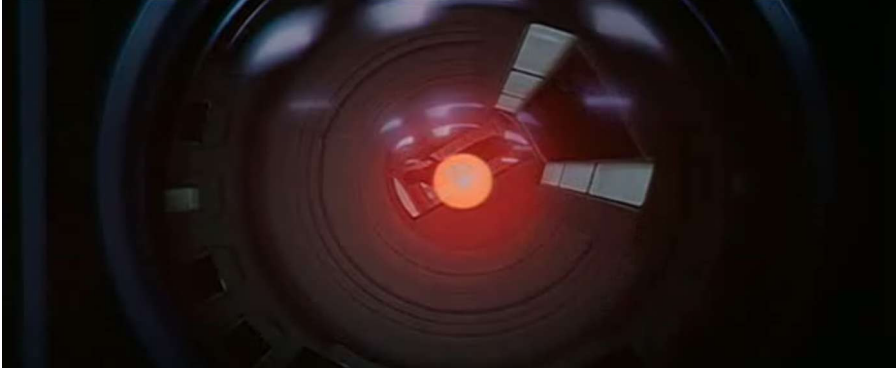
Uzaydaki uzaklık ölçeği, yerküreye ait bir çözümün eseri insan için, beden zamanı yani ömür anlamında karşılık bulamayan büyüklüklerdedir. Bu günümüz araştırmalarının da hala çözemediği bir problemin konusudur. İnsan bedeni bütün donatılarını ve mekansal duyumlarını yerküreye ait fiziksel karşılaşmaları üzerinde kurmuştur. Zamansal yatkınlığımız da aynı şekilde türümüzün devamlılığı üzerine kurulmuş bir algoritmanın tanımladığı yeterliliktedir. Teknoloji bunu bir üst limite taşıma çabasıdadır, ancak ürünün başarısı ya da yetersizliği artık bu son noktada yaşamsal bir önem taşımaktadır.

Bu kısım teknolojik hayallerle bilim kurgunun arasındaki kalın çizginin belirsizleştiği bölümdür. Üzerinde çalışılmakta olan teknolojik çalışma, senaryoya uyarlanmış ve resmedilmiştir. Basalla (1996), teknolojik hayaller, teknolojik düşlere ilişkin son kategoridir der. Ona göre teknolojik hayaller ihtimal dahilinde olmayandan imkansız olanın sınırına değin çeşitlilik gösteren cüretkar ve fantastik tasarımlardır. Bu hayaller, teknoloji uzmanlarının geçtiğimiz beş yüzyıl boyunca yaratıcı etkinliklerinin hayali yönlerinin en abartılı kısımlarını ifade etmek amacıyla kullandıkları araçlardır. Ama bu hayallerin bilim kurgu ile karıştırılmaması gerektiği üzerinde ısrarla durur

Basalla; temelde edebi veya popüler imgelemin değil, teknolojik imgelemin yaratımı olan bu hayallerin, tahmin yürütme ve patentten daha önce var olan oyunun abartılı biçimleri olduğunu söyler.

2.2.3. Yapay zeka ve İnsan

1:05:00–1:09:45- Bu bölüm filmin, uzay aracının bilgisayarının(HAL);makinenin; teknolojinin kişilik kazandırıldığı kısmını oluşturur, direkt diyaloglar ve zeka karşılaştırmaları yapılamaktadır.(Şekil 2.30,31)

(Şekil 2.30: Akıl, sezgi ve hafızanın tasviri; simgesel ifade ile: yapay zekayı temsil eden gemi bilgisayarı ve makineye ait göz formları.)

Bilim teknolojiden farklı bir durumu ifade etmektedir. Teknoloji ve teknolojik gelişmenin temelini bilim adamları veya ekonomik faktörler değil, insan ürünü nesnelere oluşturmaktadır. Bilim ve teknolojinin ikisi de deneysel ve edinimsel süreçler içerse de, sonuç ürünler aynı değildir. Bilimsel bir araştırmanın sonucu kurmaca dünyaya yeni ama tamamlanmamış (ve tamamlanamayacak) bir bilgiyi oluştururken, teknolojik bir keşfin ürünü somut ve hayata o anda dahil olan bir nesne haline gelmiştir.

(Şekil 2.31 sağda): Yapay zeka ile insan zekasının karşılaşması: bilgisayara karşı santranç.)

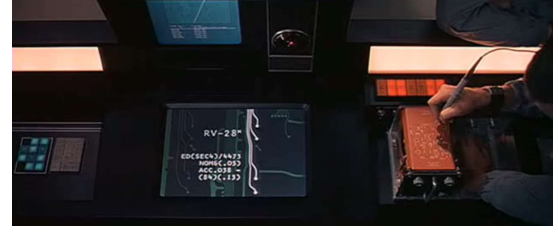
“Çoğu kez, bilgisayarın, robotların, uzay gemilerinin ve daha birçok yeniliğin insanların beklentilerin, fazlasıyla aşan büyük teknolojik ilerlemeleri olası kılacağı iddia edilir. Ün kazanma veya itibar sağlama amacıyla bu tür iddiaların sık sık kullanıldığına rastlansa bile bu tür eğilimlerin yansıttığı bir şey daha vardır: İnsanlar, teknolojinin yararına teknolojik olabilirlikle oynamaktan büyük haz alırlar.”(Basalla,1996)

Bilim kurgu, teknolojinin bu spekülatif alanı ile daha çok ilgilenir, gündelik hayata yeni imgelerle yarattığı senaryoları önerirken aynı anda kendine de toplumsal bir nedeni ve ihtiyacı örgütleyebilmektedir. Bilim kurgu bu anlamda kapitalist erke de hizmet eder. Yeni sosyal içerikleri üretilmiş yeni nesnelere ile hayata afişe eder ve popülist bir tavırda onu meşrulaştırmaya çalışır.

1:09:45–1:10:20, 1:10:35–1:23:40-,1:24:00-1:27:18- - Bilgisayar, gemiye ait bir arızanın varlığını bildirir. Arıza araştırılır ve arızanın bilgisayarın bir yanılması olduğu fark edilir, bu sonuç Hal’a dair bir güvensizlik doğurmuştur ve onun duyamayacağı bir yerde bir tartışma başlar, ancak yapay zekanın da donatıları en insani durumları içermektedir, misyonun ana denetimcisi ve aracı olan Hal dudak okuyarak, astronotların konuşmalarını dinlemektedir. (Şekil 2.32,-36)

(Şekil 2.32)

(Şekil 2.33)

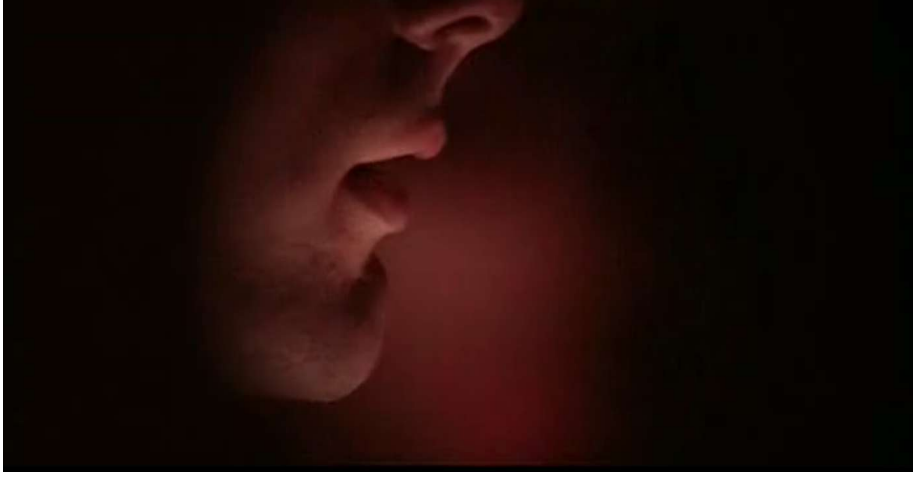
(Şekil 2.34)

(Şekil 32,33,34: Gemi bilgisayarının (Hal'ın) gözünden astronotların görünümü, bu sırada arızayı tespit etmeye çalışıyorlar.

(Şekil 2.35)

(Şekil 2.35: Uzay aracının bilgisayarının (RAL 9000) kendilerini yanıtlığına inanan iki astronot, kameraların algılayamayacağı bir bölgede konuşmaya çalışıyor. Yapay zekaya dair şüpheleri artmış olan personel artık bir çözüm arayışına giriyor.)

(Şekil 2.36: Fakat, yapay zeka; Hal dudak okuyarak konuşulanları kaydediyor.)

2.2.4 Yapay zeka ile savaş

01:32:00-1:45:00- Bu kısımda HAL'ın (makinenin) egemenliğini ilan etmesi ve tamir için dışarı çıkan kozmonotun görevinin sona erdirilmesi, bünye dışı edilmesi canlandırılmaktadır. (Şekil 2.37)

(Şekil 2.37: Yapay zekanın program dışı bıraktığı, astronot ve kapsül.)

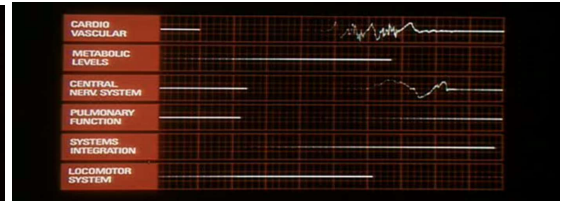
Hal ve programlanmış olduğu misyon için güvensiz olan astronot, devre dışı bırakılır. Hal için artık o, bozuk kabul edilen ve işlevsiz bir sub-programdır, görevi engelleyebilecek her şeyi; dolayısıyla kendini yok edebilecek her şeyi düşman kabul eden yapay zeka bir anlamda yaşam savaşına başlamıştır. Aslında bu yine ona yüklenmiş, canlı olma durumuna ait bir içgüdüdür, teknolojik yeni tür biyolojik olan diğeri bir türle savaşmaktadır. Hal ve onun doğal ortamı olan gemi; uzaydaki insan varlığının bedenidir ve doğal seçilimin koşullarını da yine üretilmiş olan doğanın kendisi belirlemektedir.

Yapay zekayla savaş, insanın yabancılaşmasının en gelişmiş sembolizasyonu bu kısımda en ölümcül halini almıştır.

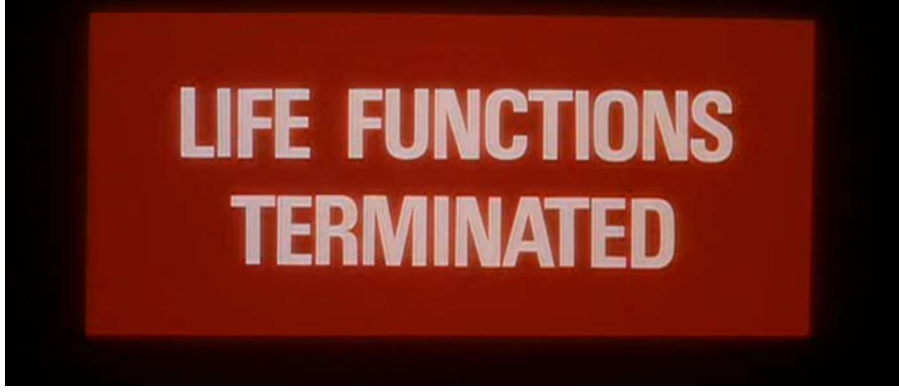
1:45:00-1:51:50- Bu bölümde, birinci kozmonotu kurtarmak ya da cesedi almak için dışarıya çıkan Dave uzay kapsülü ile gemiden ayrılır, bu sırada HAL gemide yaşam destek birimlerinde uykuda olan diğeri astronotların yaşam destek üniteleri kapatır. Makine cinayetlerine devam etmiştir. Bilgisayara, insana ait en ölümcül hırs yüklenmiştir, başarısızlık bedeli her ne olursa olsun kabul edilemez ve bunu engelleyecek her canlı ve her nesle devre dışı bırakılır. Hal Dave' in ana gemiye girişini engeller. (Şekil 2.38,-41)

(Şekil 2.38)

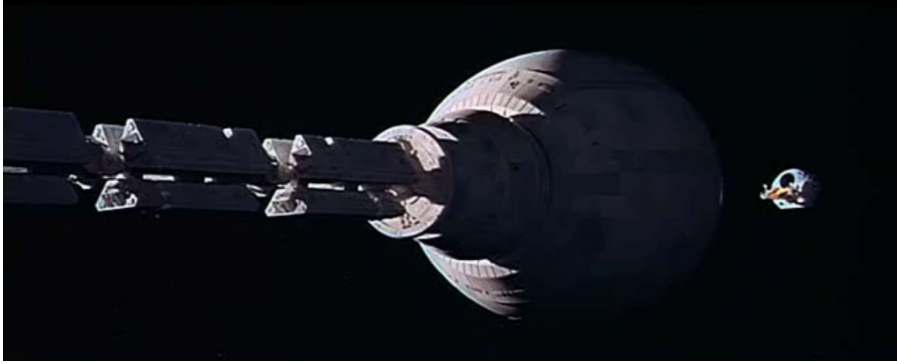

(Şekil 2.39)

(Şekil 2.40)

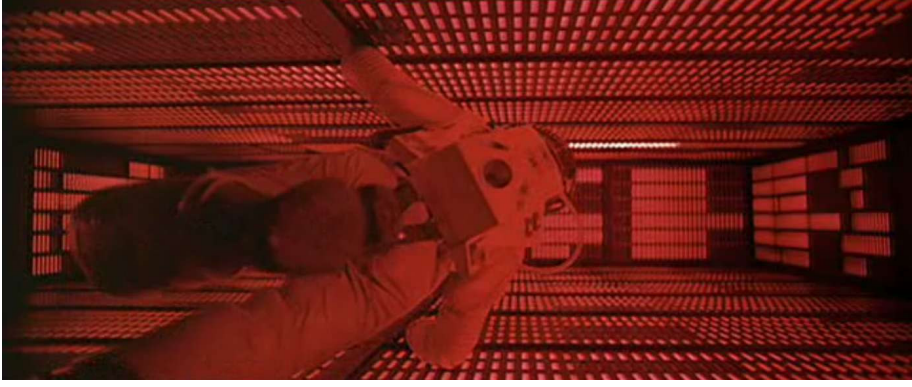
Bir yaşam formu için kolay yolu seçmek her zaman avantajlıdır. Bu doğada her alanda karşılaştığımız bir şeydir aslında, bir çok canlı hayatta kalabilmek için türdeşini öldürebilir, savaşılabılır saldırabilir ve uzun vadede evrimsel yetmezlikleri olanlar elenir, üstün özellikleri elde etmiş olanlar yaşama ve ırkını devam ettirme şansını yakalarlar.

(Şekil 2.41)

1:45:02–1:57:00- Bu bölümde Dave ölümcül riskleri göze alır ve içeri girer, Hal kendine yüklenmiş olan tüm kurtuluş yollarını dener. İnsanlığa dair her türlü akıllı olma durumunun yüklendiği imgelenen hal, bir çocuğun yalvarışlarına benzeyen davranışları sergilemeye başlayan Hal en son Dave' e bir şarkı söylemeyi teklif eder. Hal'ın

psikolojik baskı yaratan yalvarışlarına aldırmadan bilgisayarı devre dışı bırakır. (Şekil 2.42,43)

(Şekil 2.42: Kapatmak için ana bilgisayar merkezine giren astronot.)

(Şekil 2.43: Astronot devreleri kapatıyor.)

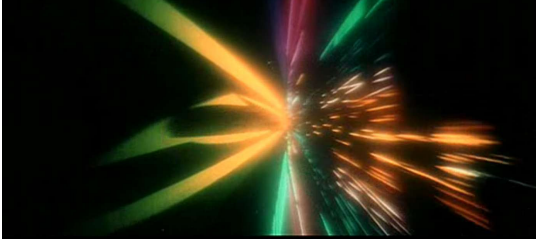
2.2.5 Jüpiter ve sonsuzluğun ötesi

(JUPITER AND BEYOND THE INFINITE)

1:57:00- 2:11:35 Bu bölümde, gemi Jüpiter'e ulaşır ve Jüpiter'e dair imgesel illüstrasyonlar Dave'in gözünden ekrana yansıtılmaktadır. (Şekil 2.44,-47)

(Şekil 2.44)

(Şekil2.45)

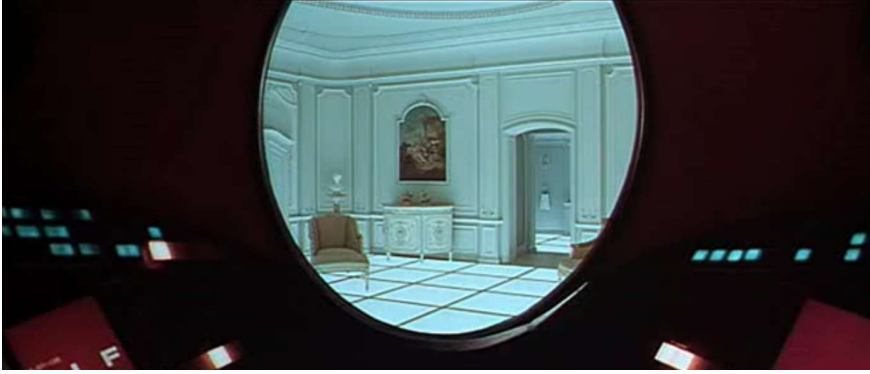
(Şekil 2.46)

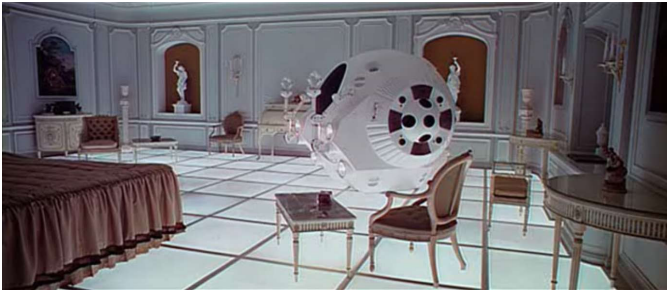
(Şekil 2.47)

(Şekil 2.44,- 47: Jüpitere dair görsel efektler.)

02:11:35- 02:28:39 Bunun devamında senaryo zaman ve mekan kavramıyla oynandığı bir görsel aktarıma yönelmektedir. 02:11:35-02:17:00 Dave giderek nerede olduğu, hangi yıl ve zamanda olduğu duyumunu kaybeder. Kendini farklı mekanlarda farklı yaşlarda kendi gözünden görmeye başlamıştır ve gördüğü haline geçerek bir önceki süreci bitirmektedir.(Şekil 2.48,-53)

(Şekil 2.48: Jüpitere ulaşan – ya da öyle olduğu hayal edilen - Dave mekiğin camından dışarıya bakar..)

(Şekil 2.49 sağda.: Dave'in az önceki halini artık dışarıdan görür.)

(Şekil 2.50.)

(Şekil 2.51: Dave daha sonra masa da oturan birini görür, bu kendisidir ancak yaşlanmıştır.)

(Şekil 2.52.-53. Masada oturan Dave bu ilk önce az önceki Dave'i fark eder ama göremez, daha sonra yatakta yatan birini görür, bu yine kendisidir ve daha da yaşlanmıştır.)

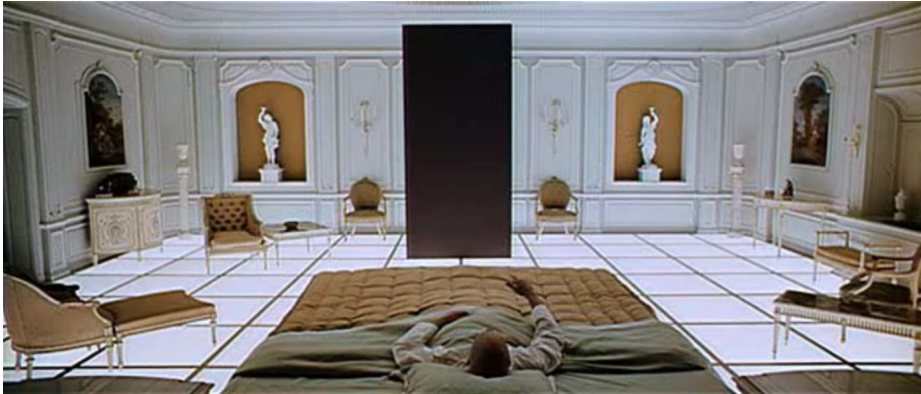

(Şekil 2.53)

02:17:00- 02:18.36 Dave bu kısımda insan ırkının karataşla üçüncü karşılaşmasını temsil eden bir anı yaşar; üçüncü kırılma noktası tasvir edilmektedir. (Şekil 2.54.,55.)

(Şekil 2.54.)

(Şekil 2.55.)

02:18:36- 02:20:14) Cenine, anne karnına, ilk canlanmaya dönüş; ceninin dünyaya dönüşünün canlandırılması ile film sona ermektedir..(Şekil 2.56.,57.)

(Şekil 2.56: Yataktaki artık bir cenindir.)

Bu kısımda Dave'in yaşlanan bedeni, artık cenine dönüşmüştür. Önceki sahnelerde hızlanan zamansal akış ve Dave' in bedenindeki dönüşüm, son noktasında ilk durumuna dönmüştür.

(Şekil 2.57: Cenin dünyaya doğru yol almaktadır.)

3. SONUÇ

Teknoloji doğada var olabilme ihtiyacı mıdır? Bu durumu eklentisiz bir beden-üzerinden değerlendirdiğimizde daha akıla bile gerek kalmadan yaşam devam edebilmektedir. Akıl çok farklı bir durumu kurmuş, yaratmıştır çünkü artikülasyon ya da doğaya dahil olan üretilmiş olan durum; doğanın kendisi, teknolojinin bir üst kademedeki kaynağı haline gelmiştir. Bu anlamda insan geliştirdiği teknoloji ve teknolojiye bağlı araçlarla yaşamını olumlu bir şekilde etkilerken aynı zamanda insanın insanlara, insanın çevresine, insanın doğaya uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Genetik anlamda yeryüzü ile milyon yıllık bir uzlaşmayı taşıyan beden henüz doğaya dahil ettiği nesnelere yarattığı yeni doğanın hakimi olamamıştır. Yeryüzünde evrimleşen bir beden; ondan ayrıldığı anda tamamıyla ürettiğinin hakimiyetindedir ve filmin uzayda geçen kısmı bu durumun en uç noktasını temsil eder.

“ İnsanın soyağacının biçimlenişi, yaşam tarihinde yaygın bir olgu değildir. Yok oluşa doğru yavaş yavaş sürüklenen herhangi bir grup ya da kladın (clade), yaşamını eninden sonunda tek bir türle sürdürebileceği bir aşamaya gelmesi elbet kaçınılmazdır. Ancak bir türün tek başına varlığını koruyabilmesi ender bir olaydır. (Homo sapiens’lerle karınca yiyenler bunun kuraldışı örnekleridir.) Karınca yiyenler bağlamında iki ya da daha çok türün yaşamlarını bir arada sürdürmeleri büyük ölçüde olanaklıdır; buna karşılık bize benzeyen birden çok türün birlikte varoluşu düşünülemez. İnsanın dil, bilinç ve mitoloji aracılığıyla yarattığı kültürel değerler böyle bir evrimsel özelliği, benzeri başka bir türle paylaşma olasılığını dışlayacak denli güçlü ve geniş kapsamlıdır. Bu nedenle bizim olağandışı soy ağacımız bize benzer bir hayvan türünün bir ürünü olabildiği gibi, bugünkü insan, insansı soyunun tek temsilcisidir, dolayısıyla bu soydan gelenler kendilerini başka türü görme düşlemlerinden yoksundurlar gibi bir önyargıyla gereğinden çok önemsedığımız tarihin salt rastlantısal bir ürünü de olabilir.” (Lewin, 2004)

Teknoloji bu anlamda, biyolojik bedenin en doğal gereksinimlerinin değil kendi doğurduğu sonuçların ihtiyacıdır. Yapıtı olanın doğal dünyanın tanımına dahil olduğu andır bu. Bu tanıma Nietzsche (1997), şu başlıkta daha da açık işaret eder:

“ 7.Mekan duygusunun başka bir şekilde öğrenilmesi:

İnsanın mutlu olmasına gerçek şeyler mi, yoksa kurmaca şeyler mi daha çok katkıda bulundu ? Kesin olan şu ki, en büyük mutluluk ile en derin mutsuzluk arasındaki alanın genişliği ancak hayal edilen şeylerle oluşturulmuştur. Hal böyle olunca bu tür mekan duygusu, bilimin etkisiyle sürekli küçüldü. Bilimden öğrendiğimiz ve öğretmeye diye devam ettiğimiz üzere, dünyayı küçük olarak, hatta güneş sistemini bir nokta olarak duyumsuyoruz.”

Tasarlamak ilkin büyük anlamda insani içgüdülerin ihtiyacına cevap ararken, genişleyen yapaylık ve bütününde kültür, yeni mekansal edinim ve dürtüleri de doğurmaktadır. Ancak büsbütün içgüdülerimizden kopuşu kanıtlayamayız çünkü bu nesnel dünyanın içinde yine nesnel gerçekliğimiz ile bulunduğumuzu kabul etmeliyiz. Ve beden her karşılaşmada, bilincin dışında da eski ye dair etkileşimleri barındırmaktadır. Gould bu asla yitirmeyeceğimiz ama baskılamayı öğrendiğimiz duyumlarımızı şöyle açıklar:

“ Düzlüklerde kentlerin ortaya çıkışından bugüne kadar insanların yeryüzünde yaşamış olduğu süre yalnızca 250 kuşağa denk gelmektedir. Bazı araştırmacılara göre, kendi yarattığımız yeni yaşam koşullarına tam anlamıyla uyum sağlayabilmenin gerektirdiği büyük evrimsel değişimlerin gerçekleşmesi için yeterince zamanımız olmamıştır. Bu yüzden de, geçmişin küçük avcı-toplayıcı gruplarının yaşam biçimine uyum sağlamış davranışlar ile büyük ve kalabalık toplumlarda var olabilmek için gerekli davranışlar arasındaki çelişki, kimi zaman patolojik biçimlerde ortaya çıkan bir gerilim yaratmaktadır. İnsan davranışlarındaki esnekliği ve insan zihninin değişen koşullara uyum sağlama yeteneğini temel alan diğer bir görüş ise türümüzün doğal seçiliminin getirdiği sınırlamaları aştığını ve yazgısını istediği biçimde yönlendirebileceğini öne sürmektedir.” (L.Gould,G.Gould, 2001)

Artık hayatın her alanında öneriler geliştiren teknoloji, bu bağlama aynı zamanda sosyal kimlikler de kazandırma adına kendini modern olmanın şartı haline taşımıştır.

Böylece tartışmasız bir biçimde meşruluğunu kazanabilme şansını elde edebilmektedir. Endüstriyel toplum artık ortak bir bilinç ve duyumun nesnesi haline gelme baskısı ve kendi öz çabasıyla ve, daha çok ve daha hızlı üretim ve tüketimin kimliğini ve kültürünü kazanmaktadır.

Bilim teknolojiden farklı bir durumu ifade etmektedir. Teknoloji ve teknolojik gelişmenin temelini bilim adamları veya ekonomik faktörler değil, insan ürünü nesnelere oluşturmaktadır. Bilim ve teknolojinin ikisi de deneysel ve edinimsel süreçler içerse de, sonuç ürünler aynı değildir. Bilimsel bir araştırmanın sonucu kurmaca dünyaya yeni ama tamamlanmamış (ve tamamlanamayacak) bir bilgiyi oluştururken, teknolojik bir keşfin ürünü somut ve hayata o anda dahil olan bir nesne haline gelmiştir.

(Şekil 3.1: Dünya dışına ait beden arayışı ve bir ara doğa olarak teknoloji.)

“Teknoloji, fiziksel olanla ve maddi olanla her açıdan sıkı sıkıya ilişkiye girer; ürünler ise, teknolojinin hem araçları hem de amaçlarıdır.” (Basalla,1996)

Bütüncül anlamda teknik ve sonrasında teknoloji, keyfi veya rastlantısal durumun çok ötesinde, ekonomik anlamda bir zorunluluğun da dışında bedeninin artık

varolabilme nedenidir. Çünkü artık değişen çevre koşullarına, değişen doğaya ve bedensel (biyolojik) sürecine ayak uydurmaktan çok kendi yarattığı yapay doğanın da şartları ile başa çıkabilmek zorundadır. İnsan artık tasarladığı nesnelere yeni bir sosyalliği ve mekansal edinimi yaratmış; 'kültür' diye adlandırdığımız teknolojik kalıtımın dünyasını var etmiştir. Artık evrilmek milyonlarca yılda bedenimizin kazandığı kalıtımsal bir durumdan ötede, günlük hayatın içinde her an gerçekleşen güdümlendiğimiz başkalaşımımız; metamorfozumuz ve bilişimimiz haline gelmiştir.

4. KAYNAKLAR DİZİNİ

Aristoteles, Gökyüzü Üzerine, Dost Kitabevi Safet Babür, Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi, QB981 A7513

Atılğan, N. Ş., 2003, Yüksek Teknoloji, Karanlık Gelecek: Siberpunk ve Bir Siberpunk Karakter Yaratma, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 132807, No., 140, S.

Basalla, G., 1996, Teknolojinin Evrimi,312,s., TUBİTAK

Batur, E., Modernizmin Serüveni,Yapı Kredi Yayınları

Clarke, D.B., The Cinematic City Of, ROUTLEDGE

Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi 1997 PN199 K4 C56

Denkel, A.,1998, Nesne ve Doğası, Göçebe Yayınları

Dawkins, R., 2004, Kör Saatçi, Tübitak Yayınları, 418,S.

Hasol, D.,Ansiklopedik Mimarlık Terimleri Sözlüğü,Yem Yayınları.

Ferguson, K., Stephen Hawking'le Zaman ve Uzayda Gezinti, Alkım Yayınları

Gimpel, J., 1996, Orta Çağda Endüstri Devrimi, Tubitak Yayınları

Hawking, S.W, Zamanın Kısa Tarihi, Milliyet Yayınları

Hoagland, M. B., 2003, Hayatın Kökleri, Tubitak Yayınları, 174, S.

Leakley, R., Lewin, R., 1999, Göl İnsanları, Evrim Sürecinden Bir Kesit, Tubitak Yayınları, 232, S.

- L.Gould, 2001, Hayvan Zihni, Hayvanlarda Akıl Yürütme Ve Problem Çözme Becerisi Üzerine, 254, S.
- Lewin, R., 2004, Modern İnsanın Kökeni, Tübitak Yayınları, 246, S.
- Marx, K., 1966, Kapital, Birinci Cilt Beşinci Kitap, Sol Yayınları
- Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi HB97.5.a2137 1966
- Marx, K., KAPİTAL, özet, Carlo Cafiero, Sosyal Yayınlar, no.,10.
- Mimarlar Odası Mimarlık Dergisi, Konstrüksiyonun Ontolojisi, Gevork Hartoonian, Tekhne/Tektonik,276.
- Mimarlar Odası Mimarlık Dergisi,Tekne, Robert Meagner,276.
- Mimarlar Odası Mimarlık Dergisi, Teknoloji Sorununa Bazı Felsefi Yaklaşımlar Üzerine, Nalbantoğlu, H.Ü., 276.
- Moore, P., 2000, Gezegenler Klavuzu, Tübitak Yayınları, 260, S.
- Nelson T.A., 1998, Inside A Film Artist's Maze, Kubrick, İndiana Universty Pres – Bloomington
- Nietzsche, F., 1997, Tan Kızılığ, Ahlaksal Önyargılar Üzerine Düşünceler, İmge Kitapevi, 319, S.
- Nietzsche, F., 1998, Zerdüş Böyle Diyordu, Varlık Yayınları, 261, S.
- Pirenne, H., 1994, Ortaçağ Kentleri, Kökenleri ve Ticaretin Canlanması, İletişim Yayınları, 181, S.
- Taslaman, O.C., 2002, Din Felsefesi Açısından Büyük Patlama Teorisi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sos. Bil. Enst., 190, S.

Tez, Z., 1995, Doğa Karşıısında Pratik ve Teknik Uğraşı, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basım Evi,ANKARA

Walker A., Taylor S., Richt U., 1999, Stanley Kubrick, Director A Visual Analysis, W.W.Norton Company Newyork/ LONDON

Weinberg, S., 2001, İlk ç Dakika, Tübitak Yayınları, 168, S.

Vitruvius, The Ten Books On Architecture, Mimarlık zerine 10 Kitap, Őevki Vanlı Mimarlık Vakfı, 241,S.

Volti, R., 1988, Society and Technological Change, St. Martin's Press

İnternet Kaynakları:

http://www.physics.hku.hk/~tboyce/sf/films/A_space_odssey.html

<http://history.nasa.gov/alsj/a11/images11.html#Maps>

<http://www.islamiyetgercekleri.org/yaratilisefsanesi.html>

<http://www.istanbul.edu.tr/yerkure/kara.htm>

http://www.geocities.com/wankeragnostic/evrim_bilimcevap.htm

http://www.emory.edu/EMORY_REPORT/erarchive/2000/December/erDec.4/12_04_00bookreview.html

<http://www.archaeologyinfo.com/homoerectus.htm>

<http://www.antropos.galeon.com/html/ERECTUS.htm>

http://www.strengthsandweaknesses.org/strengths_and_weaknesses.htm

http://www.arches.uga.edu/~rfreeman/GEOL3350_'2SciMethod.htm

<http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/SPT/spt.html>

http://www.2001exhibit.org/2001_page2.html